

(विलक्षण प्रतिभा वाले विद्यार्थियों के लिए)

मॉडल टेस्ट पेपर (2024-25)

विषय :संस्कृत

कक्षा : दसवीं

[For Autism Spectrum Disorder(ASD),Cerebral Palsy,Chronic Neurological Conditions,Specific Learning Disability,Multiple Disabilities including Deaf-blindness, Parkinson's Disease, Mental illness, Visually Impaired, Hearing Impaired and intellectual Disability(ID) students]

समय : 3 घण्टे

अंक =80

आन्तरिक मूल्यांकन = 20

कुल अंक : =100

- प्रश्नपत्र में कुल 11 प्रश्न होंगे।
- प्रश्न पत्र में तीन भाग (I. II. III) होंगे ।
- प्रश्न पत्र QUESTION BANK के आधार पर ही होगा ।

भाग - I

वस्तुनिष्ठ प्रश्न (अति लघूत्तर प्रश्न)

I

(क) निम्नलिखित धातु - रूप का सही लकार चुने:

(i)	चोरयिष्यसि	चोरयिष्यथः	चोरयिष्यथ
	1-लृट् लकार	2-लोट् लकार	3-लङ् लकार
	4-लट् लकार		
	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
(ii)	कथयामि	कथयावः	कथयामः
	1-लोट् लकार	2-लट् लकार	3-लङ् लकार
	4-लृट् लकार		
	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
(iii)	इच्छति	इच्छतः	इच्छन्ति
	1-लट् लकार	2-लृट् लकार	3-लङ् लकार
	4-लोट् लकार		

3x2=6

(ख) निम्नलिखित धातु - रूप का सही कृदन्त प्रत्यय चुने:

(i)	‘कूजित’ धातुरूप में कौन सा कृदन्त प्रत्यय लगा हुआ है ? चुने:
	1 - क्त्वा 2 -अनीयर् 3 - तुमुन् 4 - क्त
(ii)	‘चोरयितव्य’ रूप में कौन सा कृदन्त प्रत्यय लगा हुआ है? चुने:
	1 - क्त्वा 2 - अनीयर् 3 - तुमुन् 4 - तव्यत्

	(iii) 'पानीय' रूप में कौन सा कृदन्त प्रत्यय लगा हुआ है? चुने: 1 - क्त्वा 2 - अनीयर् 3 - तुमुन् 4 - क्त	3x2=6										
II	निम्नलिखित धातु - रूप का सही सन्धि विच्छेद चुने: (i) 'नर इव' शब्द में कौन सा सन्धि विच्छेद सही है ? 1. नरे+व 2 नरस्+इव 3 नर+इव 4 नर: +इव । (ii) 'देवोऽस्ति' शब्द में कौन सा सन्धि विच्छेद सही है ? 1. देवे + अस्ति 2 . देवो + अस्ति 3 देव: + अस्ति 4 देवस्+अस्ति । (iii) 'बालश्शेते' शब्द में कौन सा सन्धि विच्छेद सही है ? 1.बाल::+शेते 2 बालस्+शेते 3 बालश्+शेते 4 बाल+शेते । (iv) 'सूर्यस्तपति' शब्द में कौन सा सन्धि विच्छेद सही है ? 1. सूर्य+तपति 2 सूर्यस्+तपति 3 सूर्य: +तपति 4 सूर्यम्+तपति ।	4x2=8										
III	वाक्य क को वाक्य ख के साथ मिलाकर सही मिलान करें। <table><tr><td>क</td><td>ख</td></tr><tr><td>(क) विद्या ददाति</td><td>स्वर्गखण्डः इव स्थितः ।</td></tr><tr><td>(ख) अहं तावत् स्नानार्थं</td><td>रमन्ते तत्र देवताः ।</td></tr><tr><td>(ग) सत्यं कश्मीरः पृथिव्यां</td><td>नदी गच्छामि ।</td></tr><tr><td>(घ) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते</td><td>विनयम् ।</td></tr></table>	क	ख	(क) विद्या ददाति	स्वर्गखण्डः इव स्थितः ।	(ख) अहं तावत् स्नानार्थं	रमन्ते तत्र देवताः ।	(ग) सत्यं कश्मीरः पृथिव्यां	नदी गच्छामि ।	(घ) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते	विनयम् ।	4x2=8
क	ख											
(क) विद्या ददाति	स्वर्गखण्डः इव स्थितः ।											
(ख) अहं तावत् स्नानार्थं	रमन्ते तत्र देवताः ।											
(ग) सत्यं कश्मीरः पृथिव्यां	नदी गच्छामि ।											
(घ) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते	विनयम् ।											
IV	निम्नलिखित में उचित शब्द चुनकर रिक्त - स्थानों की पूर्ति करें:- (क) तु त्रिविधा गतिः । (उपग्रहाणां , ग्रहाणां) (ख) वस्त्र पूतं पिबेत् । (जलं , दुग्धं) (ग) विद्या ददाति। (विनयम्, शौर्यम्) (घ) मिहिरः। (प्रचरति, उदयति) (ङ) तस्याः पिता कविः । (आसीत् , अस्ति)	5x2=10										
V	निम्नलिखित में ठीक वाक्य पर सही (✓) और गलत वाक्य पर गलत (x) का चिन्ह लगाएं:- (I) 'नश्' धातु का लोट लकार उत्तम पुरुष एकवचन में "नश्यामि" होता है। (II) 'कथ्' धातु का लट लकार मध्यम पुरुष बहुवचन में "कथयथ" होता है। (III) 'गुरु' शब्द का पंचमी विभक्ति बहुवचन में "गुरुभिः" होता है । (IV) 'रीति' शब्द का चतुर्थी विभक्ति द्विवचन में "रीतिभ्याम्" होता है। (V) 'बालः +चलति' शब्द की सन्धि "बालश्चलति" होती है।	5x2=10										
	<u>भाग = II</u>											
VI	निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो का उत्तर अपनी पाठ्य पुस्तक के आधार पर हिन्दी में करें। (1) कश्मीर में किस ऋतु में लोग अधिक जाते हैं ? (2) विज्ञान ने मानव जीवन कैसा कर दिया है ? (3) सच्चा मित्र कौन होता है ? (4) आकाश में कितने ग्रह हैं ?	2x3=6										
VII	निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर अपनी पाठ्य पुस्तक के आधार पर संस्कृत में करें। (i) पृथ्वी कं परितः परिभ्रमति ? (ii) महाराजा रणजीत सिंहः कीदृशः प्रशासकः आसीत् ?											

	(iii) जीर्णधनः कः आसीत् ? (iv) खगकुलं कुत्र नृत्यति ?	2x3=6
VIII	भाग = III निम्नलिखित गद्यांशों में से किसी एक गद्यांश का हिन्दी या पंजाबी या अंग्रेज़ी में अनुवाद करें। एवं विवदमानौ तौ उभौ कोट-पालिकाम् अगच्छताम् । श्रेष्ठी आह-“श्रीमन्तः, मम शिशुः अनेन चौर्येण अपहृतः ।” अथ- राजपुरुषाः तम् अवदत् “भोः अस्य दारकं प्रत्यर्पय।” स आह- “किं करोमि ? पश्यतः मे नदी -तटात् श्येनेन अपहृतः शिशुः ।” तत् श्रुत्वा ते राजपुरुषाः अवदन्-“भोः, न सत्यं वदसि त्वम् किं श्येनः शिशुं हर्तुं समर्थः। अथवा भारतवर्षस्य सुप्रसिद्धः वेदान्तज्ञः स्वामी रामतीर्थः पश्चिम -पंजाब राज्ये गुजरांवाला प्रदेशे 1873 तमे ईसाब्दे अजायत् । स बाल्यात् एव मेधावी, प्रतिभावान् च आसीत् । पाठशालायाम् अध्यापकाः तस्य प्रतिभया, स्मरण शक्त्या च अत्यन्तं प्रभाविताः आसन्। अल्पेन एव कालेन स उर्दू-फारसी भाषयोः प्रवीणतां प्राप्तवान्। ततः स संस्कृत-भाषाम् अपि अपठत् । असाधनः तस्य जनकः तस्य उच्च शिक्षायाः प्रबन्धं कर्तुम् असमर्थः आसीत् ।	1x5=5
IX	निम्नलिखित पद्यांश में से किसी एक पद्यांश का हिन्दी या पंजाबी या अंग्रेज़ी में अनुवाद करें। मातृवत् परदारेषु, परद्रव्येषु लोष्ठवत् । आत्मवत् सर्वभूतेषु, यः पश्यति सः पण्डितः॥ अथवा सत्यं ब्रूयात् , प्रियं ब्रूयात् , न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् । प्रियं च नानृतं ब्रूयाद् , एषः धर्मः सनातनः ॥	1x5=5
X	किन्हीं पाँच वाक्यों में उचित विभक्ति लगाकर शुद्ध करें :- (i) ग्रामस्य/ ग्रामं समीपे विद्यालयः अस्ति । (ii) राजेशः दिनेशेन/दिनेशात् मूर्खतरः । (iii) तं/तस्य विना तत्र कः गच्छेत् । (iv) अत्र चौरस्य/चौरात् भयं नास्ति । (v) कविषु/ कविभिः कालिदासः श्रेष्ठतमः । (vi) सः कृष्णं/ कृष्णस्य सदृशः । (vii) मया सार्धं कवितां/कविता पठ । अथवा निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच का धातु और उपसर्ग अलग- अलग लिखें :- आहरति, अपवदति, अपनयति, अनुभवति , संहरति, संभवति, प्रतिगच्छति ।	5x1=5

XI	निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर संकेत बिन्दुओं के आधार पर निबन्ध: लिखें। मम अध्यापकः अस्माकं विद्यालये बहवः सन्ति । श्री.....तेषु श्रेष्ठतमः । सः सुशिक्षितः च अस्ति । सः अस्मान् पाठयति । सः संस्कृतभाषायाः प्रसिद्धः.....अस्ति । तस्य अध्यापन विधिःच अस्ति । श्री सुशीलः अस्ति । सः सर्वेषु छात्रेषु । सः सदा स्वच्छाणि धारयति । सः.....विद्यालयम् आगच्छति । सः छात्रान् कदापि न । सर्वे छात्राः तस्य कुर्वन्ति । छात्रा तस्य कक्षायां पठन्ति । अध्यापकैः सह तस्य श्रेष्ठः अस्ति । सः..... अध्यापकः अस्ति । तस्य..... अपि सरला अस्ति । अयं मम अध्यापकः गुणानांअस्ति । वस्तुतः सः अध्यापकः अस्ति । दीपावली देशे जनाः बहवः मानयन्ति । परं च तेषु उत्सवः अतीव अस्ति । जनाः स्वगृहेषु दीपान् स्थापयन्ति । अत एव एषः उत्सवः इति प्रसिद्धः । अस्मिन् एव दिने अन्तिमः तीर्थकरःमोक्षं प्राप्तः । आर्य समाज- प्रवक्तव्यः महर्षिः स्वर्गं गतः । ग्वालियर- मुक्तः षष्ठः सिक्ख गुरुः अस्मिन् एव दिने अमृतसरम् आगच्छत् । अस्मिन् एव दिने स्वामी देहं त्यक्त्वा मुक्तः अभवत् । जनाः दीपमालायाः पूर्वम् एव तस्याःभवन्ति । नरक-चतुर्दश्यां स्वगृहाणि कुर्वन्ति । अस्मिन् एव दिने भगवता वधः कृतः । अस्मिन् एव दिने नृसिंहः अरक्षत् । रात्रौ गृहे पूजनं भवति । अस्य उत्सवस्य एकः.....अपि अस्ति । दीपमाला रात्रौ केचित् जनाःच कुर्वन्ति ।अस्माभिः एषः दोषः । अथवा किन्हीं पाँच वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद करें। (i) माली जल से बेलों को सींचता है । (2) मैं घर में प्रवेश करता हूँ । (3) कमरे से बाहर निकल जाओ । (4) ये धुले हुए कपड़े किसके हैं । (5) चोर को धिक्कार है । (6) मार्ग के दोनों ओर वृक्ष हैं । (7) कर्ण के समान कोई दानी नहीं है । (8) भारत माता को नमस्कार है ।	5x1=5
-----------	---	--------------